

לא אמצאה גדולה

האם לא יהיה תוקף לסעיפים בהסכמי עבודה השוללים זכות של עובד לתמלוגים בגין אמצאה? אם זו התוצאה שתתקבל מפסק הדין בעניין פלוראליטי, הרי שמדובר בתוצאה שעלולה לפגוע בפיתוח טכנולוגיות חדשות ולגרום נזק לרציונל שבבסיס דיני הפטנטים

דוד גילת

עו"ד דוד גילת, עורך פטנטים; שותף בכיר במשרד גילת, ברקת ושות' מקבוצת ריינהולד כהן

שלוש מטריות של הדין: דיני הפטנטים – בשל העי-סוק באמצאות; דיני עבודה – בשל העיסוק ביחסי עובד-מעביד; ודיני החוזים – בשל העיסוק בחוזה בין שני אנשים המתקשרים באופן עצמאי ומכלכלים את צעדיהם לפי בחירתם האישית. לכן לא מחויב המציאות כי המסקנות המתבקשות ביחס לסוגיה לפי כל אחת ממערכות הדינים ידורו בכפיפה אחת, שהרי אלו ענפי משפט שונים ובבסיסם עומדות תכ-ליות שונות.

התכלית של דיני הפטנטים היא עידוד קדמה טכנר-לוגית, קרי פיתוח אמצאות חדשות בתחומי הטכנר-לוגיה לשימוש בתעשייה. הקדמה הטכנולוגית תורמת לשיפור חיי הפרט ולצמיחה כלכלית, ועל כן מטרת חוק הפטנטים היא לתת תמ-ריץ לגורמים פרטיים לעסוק במחקר ובפיתוח של טכנר-לוגיות חדשות. בחינת ההס-דר של אמצאות שירות בראי דיני הפטנטים תביא למסקנה כי מטרת העל שבבסיסו היא מציאת נקודת האיזון שמחד גיסא תיצור תמריץ למע-סיק להשקיע בפיתוח אמ-צאות, ומאידך גיסא תעודד את העובד ליצור ולגלות את אמצאותיו למעסיק, כך שה-

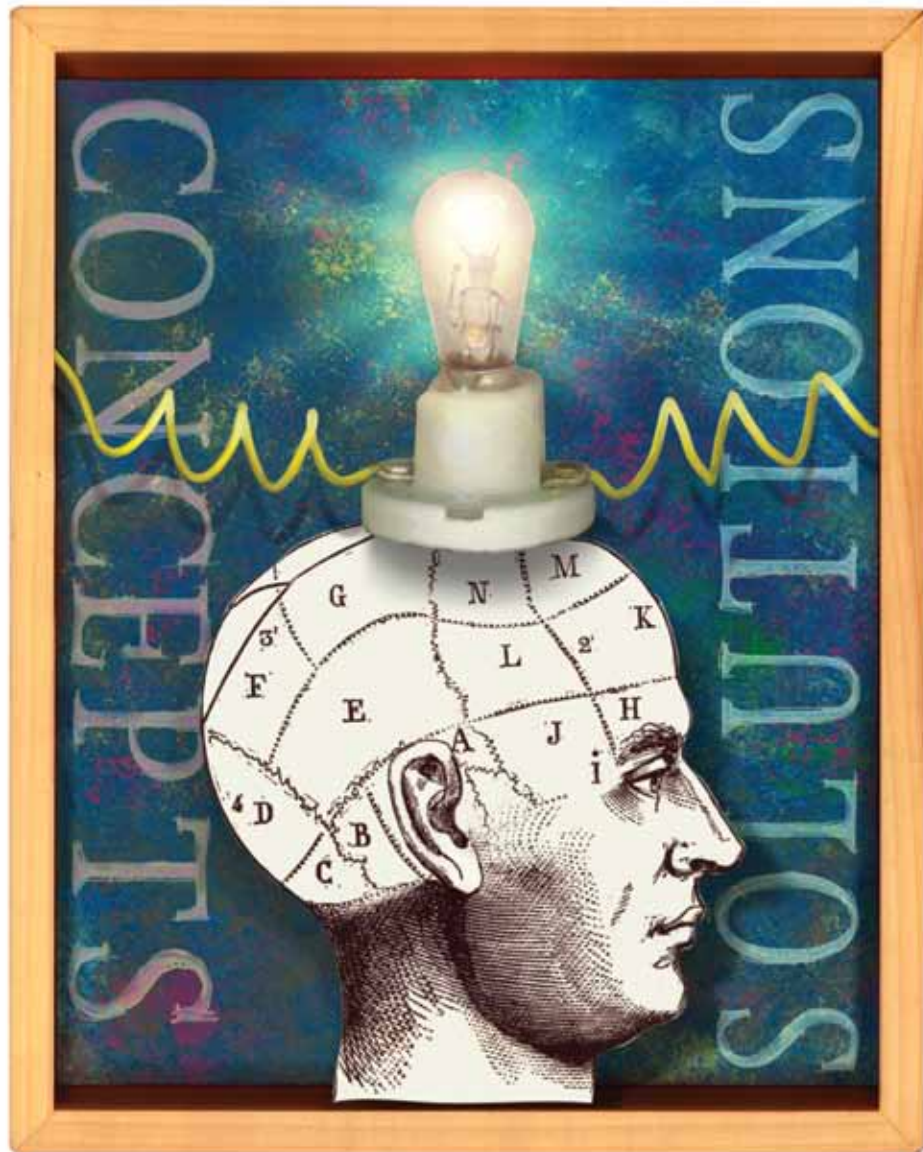
ביום 1.8.12 נתן בית המשפט העליון פסק דין בע-ניין רע"א 3564/12 **ד"ר בייר נ' פלוראליטי בע"מ** (בפירוק) (להלן: **עניין פלוראליטי**) בנושא זכותו של עובד לתמלוגים בגין אמצאה שהמציא במסגרת עבודתו (להלן: **אמצאת שירות**). מפסק הדין עולה כי ייתכן שסעיפים בהסכמי עבודה השוללים מעובד את זכותו לתמלוגים יהיו משוללי תוקף. אם תתקבל, קשה להפריז בחשיבות של תוצאה כזאת בכלל ובת-חום חברות ההזנק (סטארט-אפ) בפרט.

אמצאת שירות כהגדרתה בסעיף 132 לחוק הפ-טנטים, תשכ"ז-1967 (להלן: **החוק**) היא אמצאה שהעובד הגיע אליה עקב שירותו ובתקופת שירותו. בהיעדר הסכם אחר לעניין זה בין העובד למעסיק

שייכת האמצאה למעסיק, והעובד זכאי בגינה לתמל-רים. סעיף 134 לחוק משלים את התמונה וקובע כי כשאין הסכם הקובע את זכותו של העובד לתמורה בעד אמצאת השירות, הזכאות לתמורה וגובהה נקבעים על ידי הווע-דה לענייני פיצויים ותמלוגים (להלן: **הוועדה**).

מסעיפי החוק עולה כי אמצאת שירות משמשת כור היתוך ייחודי המחבר בין

כדי לעודד פיתוח של טכנולוגיות חדשות יש חשיבות עילאית לאיזון ראוי בין שמירת אינטרס העובד ובין מצב של קיפוח העובד, אולם הצעת חוק הפטנטים וכמה החלטות שהתקבלו לאחרונה מאיימות להפיר איזון זה

תפיסת עולם המושתתת על חירות הפרט, ולפיה האדם הוא יצור תבוני הרשאי לכלכל את צעדיו כראות עיניו לרווחתו האישית, ולכן יש לאפשר לו להתקשר באופן עצמאי ואוטונומי עם אחרים. המתח הקיים בין הדינים בסוגיית אמצאות השי-רות התעצם לאחרונה בעקבות הצעת חוק הפטנטים (תיקון מס' 10) (אמצאות שירות ואמצאות ביטחון-ניות), תשע"א-2010 (להלן: **הצעת החוק**), ההחלטה בעניין **Actelis Networks נ' אילני**, בקשה לקביעת תמורה בעד אמצאת שירות בפני הוועדה לענייני

תוצאה תהיה עידוד מיטבי של הקדמה הטכנולוגית. לעומת דיני הפטנטים, תכלית דיני העבודה נוגעת להבטחת זכויות מגן וזכויות סוציאליות לעובדים. הרציונל העומד בבסיסם הוא הגנה על העובד מתוך הכרה בפערי הכוחות הקיימים בשוק העבודה. כפ"ר על יוצא מרציונל זה מעניקים דיני העבודה לעובדים, בין היתר, זכויות קוגנטיות, דהיינו זכויות שהמחוקק קבע משיקולים פטרנליסטיים כי העובד אינו יכול לוותר עליהן. בבסיס דיני החוזים עומד חופש החוזים המגלם

כריע על הסף כי אין לד"ר בייר עילת תביעה תוך שהוא מצטט את מה שנאמר בעניין Actelis.

בית המשפט העליון בחר כאמור שלא להכריע בסוגיה; בית המשפט של הפירוק, לאחר שישמע את טענות הצדדים, עשוי דווקא להגיע למסקנה שסמכות הוועדה היא מקבילה ואין לקבוע כי הזכות של העור בד לתמלוגים היא הוראה קוגנטית. אחד השיקולים העיקריים העשויים לעודד גישה כזאת הוא כי דיני העבודה באים להגן על עובד בעל עמדת כוח נחיר, תה, אך היות שממציאים הם לרוב עובדים מתוחכמים בעלי ידע וכוח, שהמעסיק טורח לציין בהסכמים עימם הוראות הנוגעות לזכויותיהם הקנייניות ולתמלוגים בעדן, לא מתחייב כי הם זקוקים להגנה הפטרנליסטית של רשויות המדינה. ייתכן כי במצב הדברים האמור, מערך הכוחות בין העובד למעסיק הוא הפוך, ויש תחומים שבהם דווקא העובדים המיומנים הם הצד החזק במשא ומתן עם המעסיק. לא זאת אף זו, היות שממציאים של אמצאות שירות הם לעיתים קרובות עובדים בעלי כוח ויכולת, ראוי לאפשר להם את חופש ההתקשרות החוזית. הגנה פטרנליסטית הקובעת כי הזכות לתמורה בגין אמצאת שירות היא קוגנטית מתעלמת מהאוטונומיה של הממציא, ושר ללת את חירותו בלי שיש בכך צורך אמיתי במציאות. לאורם של שיקולים אלה, יש לתת מרחב לחירות האישית ולבחירות שעובד עושה מרצונו.

ברם אם תתקבל הגישה שהובעה בעניין Actelis וצוטטה בעניין פלוראליטי, ועקרונות משפט העבור דה המגן אכן יוחלו על ההסדר לאמצאות השירות הקבוע בדיני הפטנטים, יש סכנה כי הדבר יפגע בפיתוח של טכנולוגיות חדשות ובכך באינטרס הציבורי הכללי, שכן שיטת התמריץ למעסיק שבבסיס דיני הפטנטים צפויה להינזק.

לסיכום, היות שכלכלת מדינת ישראל היא כלכלה קטנה הענייה באוצרות טבע ומבוססת על טכנולוגיה, והיות שכוח האדם בה הוא המשאב המשמעותי ביותר, קיימת חשיבות עילאית למצוא את שביל הזהב בין מערכות הדינים השונות החולשות על הסוגיה ואת שיווי המשקל הראוי בין האינטרסים. אם לא ננהג בזירות הראויה, התוצאות יכולות להיות הרוות גורל למדינה בטווח הארוך.

אין ספק כי טרם נאמרה המילה האחרונה בסוגיה מעניינת זאת.

פיצויים ותמלוגים מיום 3.2.10, ועתה גם פסק הדין בעניין פלוראליטי.

הצעת החוק לעניין אמצאות שירות מציעה כי בסעיף 134 לחוק תבוטל סמכותה של הוועדה להכריע בסכסוכים אשר לזכאות העובד לתמורה בגין אמצאת השירות, והיא תוחלף בהכרעת בית הדין לעבודה (בדיון בהצעת החוק בכנסת הוחלט לגנוז אותה לפי שעה). הבעיה בהצעת החוק נובעת מהקושי למצוא את שביל הזהב בין שמירת אינטרס העובד, שללא איזונים ראויים עשויה ליצור תמריץ שלילי למעסיק להשקיע במחקר ובפיתוח מחד גיסא, ובין מצב של קיפוח עובדים שעשוי להביא לבריחת מוחות למדינות אחרות מאידך גיסא, שכן התנועה של מדענים מארץ לארץ בעולם הכפר הגלובלי היא חזון נפרץ. מנקודת המבט של חוק הפטנטים, האיזון הראוי הוא כמובן זה שבטווח הארוך יביא למתן תמריצים מיטביים לפיתוח טכנולוגיות חדשות, ולכך היה על הצעת החוק לכוון.

עניין פלוראליטי

בתמצית, העובדות הרלוונטיות בעניין פלוראליטי הן כדלקמן:

חברת פלוראליטי נכנסה להליך פירוק. ד"ר בייר שנמנה עם מייסדיה ביקש רשות מבית המשפט הדין בפירוק לפתוח בהליך מול הוועדה כדי לקבוע את זכאותו לתמורה בגין אמצאת השירות שהמציא, זאת למרות הוראה מפורשת בהסכם העסקתו כי לא יהיה זכאי לתמורה כזאת. בהחלטה לקונית דחה בית המשפט של הפירוק את בקשתו על הסף מהטעם שהסכם העסקתו קבע שממילא אינו זכאי לתמלוגים כלשהם. ד"ר בייר ערער לבית משפט העליון בטענה שבית המשפט נמנע מלהתייחס לטענתו כי לשון הסכם ההעסקה שלו אינה חזות הכל בעניין זכותו לתמלוגים, בין היתר לאור דברי הוועדה בעניין Actelis כי קיימת פרשנות אפשרית לסעיף 134 לחוק, ולפיה "... הזכות לתמורה בעד אמצאת שירות היא זכות קוגנטית המהווה חלק בלתי נפרד ממשפט העבור דה המגן...", וכי לכאורה יש לוועדה סמכות ייחודית לדון בטענות עובד שזכותו זו נשללה בהוראת הסכם העסקה עם מעסיקו.

בית המשפט העליון קיבל את הערעור. הוא החזיר את התיק לדיון חוזר במחוזי וקבע שלא ניתן לה-